

НЕ КЛЕНИ!

Образ з життя народа в однім акті.

Написав

РОМАН СУРМАЧ.

ЦІНА 10 ЦЕНТІВ.

1917.

З друкарні „Свободи“ 83 Grand St.,
Jersey City, N. J.

ME KLENY

НЕ КЛЕНИ!

ОБРАЗ З ЖИТЯ НАРОДА В 1. АКТІ.

Написав
РОМАН СУРМАЧ.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

Ціна 10 центів.

1917.

З друкарні „Своболи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

PG

3948

L893 N4

1917

О С О Б И:

Стефан, господар, літ 60, старий, знемоцілий,
трохи дитинний.

Анна, друга його жінка, літ 45.

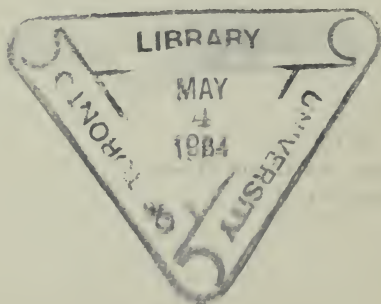
Петро, син Анни з першого подружжя, літ 16.

Марта, дочка Стефана з першого подружжя,
літ 18.

Химка, сусіда.

Яцко, сусід.

Діє ся в хаті Стефана.

СЦЕНА І.

(Марта сидить під вікном і шве. Петро сидить коло скрині, підперши ся ліктями).

Петро: Я тобі кажу, ти не пащекуй до мене! Диви ся, яка цяця! Вона до мене... А як я скажу мамі, то попам'ятаеш ти жидівський шабас.

Марта: Чого ти чіпив ся мене Петре? Я тобі нічого злого не роблю, а ти ганьбиш мене так тяжко.

Петро: Диви: нічого ніби не знає! А хто прискаржив татови, що я виніс сокиру до коршми. Га? може не ти, що? А хто сказав за тоту чвертку вівса, а за тоті околоті? Може не казалась старому? Грім би його і тебе побив!

Марта: Петре, що ти говориш такого! Сеж мій отець, сеж чоловік твоєї мами, а твій вітчим, таж ти їш його хліб...

Петро: А подавили би ся ви своїм хлібом!... Богачі, латані діри на старій козушині мають!

Марта: Ой не клени, не клени Петре? Досить проклонів чує тота хата. Давнійше, за покійної мами був у нас мир і тишина була, а тепер справдішне пекло...

Петро: Як тобі зле, то іди до мамуні! Старий Танаско за дві шустки викопає яму і будеш з мамунею землю їсти. А тепер зась тобі до того, що в хаті дієть ся! розумієш?

(За сценою чути голос Стефана): Петре! Петре! гей чуєш? ходи швидше до стодоли.

Петро: Чую, чую, ще не позатикало (встає). Певно січки різати! Нема дурних, нехай старий сам тягне. Абим ся мав живцем в землю запасти, а січки різати не буду (виходить).

СЦЕНА II.

(Марта сама). Боже мій Боже, що дієть ся в тій хаті! Від рана до ночі страшні проклони, аж образи сьвяті від них почорніли. Мама клене, Петро клене і диво, що грім небесний не вдарить в тоту хату. А прецінь инакше тут було за небішки мами. Ні гамору, ні крику, ні сварні. Тиха, щира, набожна молитва, або і пісня. І Бог благоловив всяким добром. А нині? Пекло в хаті, якась содома... Тато ледви вже ходять, а мачоха еше душу з них виганяє своїми проклонами! О гірко, гірко жити на тім сьвіті...

(За сценою чути голос Анни): Ходіть, кумо, зайдіть до хати, я тільки загляну, тай пійдемо до вас!

(За сценою голос Химки): А ось дивіть, а курки Дацині в вашім городі...

Анна: Аби виздихали! А гуш, а гуш, аби вас винесло, аби вам чорт губи поскручував... А гуша на... аби вас...

Марта: От таке від рана до ночі — вічно тесаме дієть ся!

СЦЕНА ІІІ.

(Входять Анна і Химка).

Анна: Ти дівко що, не маєш ока, поглянути за курми, що? Бодай тя грім побив з ясно-го неба... Розпаношила ся, сіла, шиє як яка панні, або жидівка. Абись сьвіта була не бачила! Дивіть, ще за таку відьму Дацю буду ганьбу мала.

Химка: А такой так! А то вам, Даця то зілечко раз зілечко, а писочок доперва...

Анна: Коби вона осліпла на обое очи та відьма, коби як сьвічка скапала...

Марта: Мамуню, та не кленіть...

Анна (люто). Що ти сьмієш до мене відзивати ся? Аби тя покрутило, ти чортове насіне. Дивіть! но, дивіть! З хати мені, іди курий пантрувати, бо тобі тут коси обсмикаю. А диви на неї! (Марта з плачем виходить).

СЦЕНА ІV.

(Ті самі без Марти).

Химка: Дивіть, яке то вам подуфальне...

Га, вона тут газдиня на своїм „поседзеню” сидить!

Анна: Коби їй горлом вилізло воно! Отом собі сьвіт завязала. Пійшла в друге за старого пса-діда, і тепер таке щеня до мене гаву роззявляє. Завязалам собі сьвіт і своїй дитині...

Химка: Табо кумо гріх таке казати. Кождий знає, що вийшлисьте з бідоти, от хоть би я... а тепер газдуєте при повній мисці.

Анна: Коби так ваші діти здорові були, як я газдую! Що ся напрошу старого, перепиши половицю ґрунту на мого Петра, ані чути не хоче. Каже: еще не вмираю, час на тое. А все через тоту навіджену, бодай вона рік конала і за мою кривду згадувала.

Химка: То все так, кумо, хлопови перша жінка все милійша — а друга то вже як помело!

Анна: Земля щоб її кости викинула на верх! Або я йому лиха, чи що? А що насварю на дівку, або там і покалатаю, то за те я слюбовала її на маму. Не насварити, то щоби з дівки вийшло?...

Химка: А певно! Ось видите кумо, моя мамуня — дай її Боже царствонько небесне — то бувало мене таки і коромеслом вдарили, або і праником і то в саме тімя. А все на добре навчали і навчили, ніхто не сьмів на мене нічого злого сказати, бо нічо не показало ся на мені. А потім як служилам у Гедайли за мамку, тямлю, ще дівкою тоді булам — а мамуня шинкували все в шабас в його тата, то раз за бездур-

но так мене скарали, щом синці цілий місяць носила. Такої так, сьвята правда!

Анна: Бо то видите є ріжні діти: і добрі і лихі. Ось мій Петрусь то дитина, що тільки до серця пригорнути. Таке поцтиве, таке добре, як би з образа знятий. А тут всі на него тай на него!

Химка: Звичайно — вітчим серця не має.

Анна: От колисьточки. Петро, звичайно з пустоти, зі збитків заніс до Йося чвертку вівса, а старий на него: „а гріх, а не ладно, а образа Божа”. Аж як не розсерджу ся: „а скаживбись ся старий бовдуре, що то, вже дитині пожартувати не можна, що?”

(За сценою чути голос Стефана): Та ходи же Петре, живо!

(За сценою Петро: А що вас за хороба напала, не видите що іду!

Анна: Видите, орати хоче моею дитиною, як чорним волем — аби не дїждав, старий вовк завтрішного вечера. Таке то кумо що дня іде...

СЦЕНА V.

(Ті самі — входять Стефан).

Стефан: А ти жінко вже не фольгуй свому паничеви, бо гріх неробі їсти давати.

Анна: Що? вже тя скаженина напала? Жаль тобі, що хлопець ще не переломив ся від

роботи? Пантруй твою цяцю! — щоб вона не діждала хліба сьвятого вкусити!

Стефан: Цить, жінко, не зневажай Господа Бога і сьвятих Його образів. Не клени, бо Господь Бог тяжко за те скарає!

Анна: Диви, який єгомость, місіонар з него! Навчає як з книжки. А може ще парастас відправиш, щоб чорти скорше задзвонили тобі вічную пам'ять!...

СЦЕНА VI.

(Ті самі — входить Петро).

Петро: Мамуню, що ви сказалисьє ся, чи що? Вже полуденок, а ви не затопили ще в печи. Та я їсти хочу!

Стефан. Петре, не годить ся так до матери говорити.

Петро: Овва, годить ся або ні; а як їсти ся хоче, то нема за що дбати (сїдає на лавку).

Стефан: Слухай Анно, ось тобі тут десятка, що кум Андрей віддали нині. Сховай до скрині, буде на податок, а ключ сховай за образ. А я пійду ще з копу змолотити. Ходи Петре, не лінуй ся!

Анна: Та нехай дитина відпічне... На панськім не робить, тільки на своїм (глядить в вікно). Гей, Марто, Марто, аби тя ялиця побила десь забігла певно на хати, людей обмовляти.

Химка: Звичайно молоде, пусте!...

Анна: Але до миски не пусте. І дивіть не ся, де її мара винесла... бодай тя...

Стефан: Тихо, вже цить! Я післав Марту за тютюном до крамниці.

Анна: То іди сам курки вижени! не лїнуй ся, іди... (Стефан виходить).

СЦЕНА VII.

(Ті самі без Стефана).

Анна (відчиняє скриню, кладе там десятку, зачиняє, пряче ключ за образ).

Петро: Мамо, дайте на тютюн!

Анна: Сказив ся хлопчище, а я де маю гроші?

Химка: Та дайте кумо! Не жалуйте, та-ж ваша кров прецінь!

Анна: Не маю кумонько, не маю ані нового!

Петро: Аби хто так здоровий був, що не маєте. Аво тато дали тепер гроші...

Анна: Та то на податок кажу тобі, на податок, чуеш навіджений! Ходіть кумо, позичите мені великого горшка, треба голубців зварити. (До Петра): А ти іди до комори, возьми собі хліба і сала, а не їдж на очах старому, бо знов воркотіти стане.

(Химка і Анна виходять).

СЦЕНА VIII.

(Петро сам).

Петро: Не хочете дати на тютюн, то я сам собі возьму. Овва, що мені зроблять? Стануть сварити, а мені то байдуже! (Бере ключ, відчиняє скриню і бере одного ринського). Тепер піду, купю тютюну, а решту сховаю на вишці в стайні, завтра неділя, буде на музику. Не хочу я ані хліба, ані сала, піду до Мотя, там в алькири смикну одну або другу чарку... А то покарала мене мамуня! Не дали на скрутіль, а я маю скільки хочу. Бодай тебе, як той каже, ясна холера притисла з бідою!...

СЦЕНА IX.

(Петро і Стефан).

Стефан: Петре, а бій ся Бога, ходи, поможи молотити, таж гріх день гаяти цілий.

Петро: Та зараз, тільки піду хліба вкушу і водиці напю ся. (Вибігає).

СЦЕНА X.

(Стефан сам).

Стефан: А то пустий хлопчиско, що пустий то пустий. Ані до роботи, ані до церкви — же то не ладно таке. А баба тільки клене а клене! Кажу: дай спокій, не гніви Бога, де там,

вона своє завсїгди. Ну, звичайна річ — довгий язик, короткий розум. Але гріх завсїгда гріхом...

СЦЕНА XI.

(Входить Марта).

Марта: Татуню, а мама де?

Стефан: Не знаю де, мабуть з Химкою пішла. (Бере тютюн від неї і набиває люльку). Або вона скаже, куда іде? Робота стоїть, а вона своє.

Марта: Татуню, я би вас просила, дозвоalte мені стати на службу до Ониська Шевчука.

Стефан: Що? ти господарська дочка на службу? А тобі що в голову зайшло?

Марта (з плачем): Не витримаю я більше, не витримаю. В хаті проклони і зневага Божа, гнів Його мусить нас постигнути. Дивити ся я не можу на тое, а на очах все стоять покійні мамумя. Як то добре було нам тоді! (Плаче тихо).

Стефан (поважно, тихшим голосом): Цить моя донечко, цить. Терпен, спасен! Бідна ти, і я на старости літ бідний. Та претерпіти мусимо. Не скривджу я тебе, ти моя дитина, а як би ти мене кинула, то вже і відрадоньки не було би в тій хаті. Не довго вже твоєї недоленьки, — нині завтра вилетиш як пташка з гнізда і полинеш в сьвіт, а я сам ся тут остану. Не ли-

шай же мене доню!... (Марта цілує його в руку, Стефан її в голову, хвиля павзи).

Стефан: От був би я забув на смерть сказати матери. Добре, що ти тут є. Відчини но скриню, там лежать гроші... (Марта відчинає скриню). А що, суть?

Марта: Лежать срібні ринські на купці.

Стефан: То добре! Возьме одного, і занеси до коваля, скажи, що то за колеса — бо я ніби винен остав ся. (Марта зачинає скриню). І вертай доню, бо то завтра сьвято, треба би попорати ся коло хати. (Марта виходить).

СЦЕНА XII.

(Стефан сам).

Стефан: Казали люди, єгомость відраджували, а я своє міркую, буде газдиня, підпарубочий буде з Петра, а тут біда і тільки... Ось, чогось і моя люлька зле тягне... Забила ся... Нова біда... Раз з жінкою, то знов з люлькою... Біда!

СЦЕНА XIII.

Анна: Як треба вигодити, то треба...

Яцко: Слава Ісусу Христу!

Стефан: На віки слава! Вітайте гостеньки, вітайте! Сідайте сусідо.

Яцко (сїдає): А що доброго коло вас чувати?

Стефан: От біда, кажу вам: жито не молочене, робити нема кому, люлька забила ся і конець...

Анна: А люди, а сусїди, аби їх хроби шпали. Тота Доця, коби змарніла, зі сьвіта мене жене. Все сука на мої кури відказує... А ти старий слухай: Кум за орудкою прийшли. Хотуть до понедїлка, ніби до ярмарка, позичити пятаку...

Яцко: Мій Івась вам таки дуже слабій, в горячку його кинуло, мушу їхати по доктора. А ту хоч гинь — зажичити ся нема де.

Стефан: Простуда куме...

Анна: Де там, то вроки... Доцька перша, коби її очи виплили, дивлячись на людські діти.

Стефан: Не гніви жінко Бога, не гніви. А позичити, позич! Як біда, то християнин мусить поратувати ся. Таж ми не жиди прецінь, а християни, не позволим одному загинати.

СЦЕНА XIV.

(Петро входить до хати і сїдає, Анна відчиняє скриню, бере гроші, відчислює 5 зл. і дає Яцкови, потім перечислює решту).

Анна: Гей старий, ти ходив до скринї?

Петро (до себе): Буде біда! хиба утікаймо!

Стефан: Я не ходив, Марта ходила, я казав ринського віддати ковалеві за колеса.

Анна: Та же тут два ринських не стає!

Петро (до себе): Удала ся штука!

Стефан: Таже дівча хиба не взяла.

Анна: А бодай-же тебе покрутило, абись сьвіта не бачила божого. А хто-ж взяв, я взяла, що? А то виховав злодійку собі, аби в арешті зігнила.

Яцко: Ей Анно, та гріх так клясти страшно!

Анна: А не гріх красти ринського зі скрині? що, аби її земля побила, аби сконала таки і зараз...

Стефан. Гей жінко, не клени, бо гнів божий стягнеш на хату...

Анна: А най твою хату разом з тобою ясний грім з неба запалить. Та я її кости поломлю.

Петро (до себе): Е, нехай ся сварять! Кобим був знав, то був бим два ринських взяв, пійду на вишку, та пересплю ся. (Виходить, по хвили входить Марта).

СЦЕНА XV.

Стефан, Анна, Марта, Яцко.

Анна (хапає Марту за сорочку): Кажи, кажи, десь злодійко діла ринського, десь сховала?

Марта: Якого ринського?

Анна: А того, щось украла зі скрині! Одного взялась для коваля, а другого вкрала, що? ти гадюко одна!

Марта: Мамо! за що ви мене зневажаєте, та ще при людях? Ось сьвятий образ, я присягаю ся на Господа Бога, що я ані крайцаря не бачила.

Стефан: А видиш жінко!

Анна: Що видиш? А ти мені давай ринського, бо тебе грім трісне, бо тебе скаженина нападе.

Яцко: Гей! жінко, схамени ся! Тож Бог покарав Содому. Як можна так клясти, се-ж тяжкий гріх і смертельний! А Бог покарає за тое, страшно покарає!

Марта: Може Петро взяв? казала мені Фесья, що ось доперва міняв у Мотя гроші.

Стефан. А видиш, що ось є!

Анна: Що, моя дитина злодій? Мій Петро? А не діждали би ви сказати того. (Перед образом засьвічує сьвічку). Матінько Пречиста, дай, аби тому таки зараз кости поломало, або карк скрутив, хто взяв мою працю, а таки зараз і то зараз тутки. (За сценою чути крик): Гей люди, ратуйте!

Яцко: Що там горить, чи що?

Анна: Господи!

Стефан: Та ходіть!

(Всі вибігають, по хвили вбігає Анна і ломить руки).

Анна: Падоньку мій! Упав з вишки, моя дитина, головою о ступець! Матінко Пречиста!

(Яцко, Стефан і ще хто там вносять блідого Петра до хати і кладуть на лаві. Анна припадає до него. Марта плаче).

Анна: Сину мій, голубе мій, озви ся, озви ся...

Петро (відчиняє очі): Мамо... се ви... я не бачу нічого... то я взяв ринського... Бог покарав...

Яцко: Скорше по єгомостя, по доктора, та же він умирає...

Анна: Що, моя дитина, моя єдина потіхонька. Гей! кров зпід серця дам, сама згібну, коби він жив...

Яцко: Сама-ж жінко прокляла, сама сьвічку засьвітила...

Петро: Мені лячно... темно, мамо, мамо, се через вас... я умираю... не кленіть, бо Бог карає...

Стефан: Скорше єгомостя... скорше...

Анна (падає на коліна і клонить голову): доктора кличте, скоро...

Петро: Господи! прости... мої гріхи...

Анна: Люди по доктора, до аптики...

Яцко: Запізно! Вже умер, мабуть голова пукла.

(Анна плаче, Стефан, Марта і чоловік, що помагав нести, клякають до молитви.)

Яцко: Со сьвятими упокой душу раба Твого!... (До публики). А ви бачилисьте, куда веде страшний гріх проклону. Тямте се добре і памятайте, що страшно карає за тое Господь! Тому чоловіче, памятай — не клени!

(Кінець).

10/9/94